

LINGUISTIC CONSIDERATIONS ON ROMANIAN PHYTONIMS CREATED WITH THE TERM „DRAC” (DEVIL)

Radu Drăgulescu

Assist. Prof., PhD, ”Lucian Blaga” University of Sibiu

Abstract: Our paper aims an inventory, an interpretation and a statistical analysis of the Romanian phytonims created with the term „drac” (devil) and how it is reflected in our ethnobotany. This term designates usually a pure evil male entity, and by extrapolation it may appoint a sinner or a cruel man. For a long time taboo phenomenon was a rich source of expressivity, people inventing and using substitutes of this designation, fearing invoking evil. Lately funny names are used and over time they may indicate a playful, tricky, clever man.

Keywords: drac, devil, Romanian phytonimy, linguistic imaginary, connotation, denotation

La baza analizei noastre stă colaborarea noastră cu Constantin Drăgulescu, *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești*¹ care completează substanțial *Dicționarul* lui Borza², ce cuprinde pe lângă câteva mii de nume de plante maghiare, săsești, germane, franțuzești, engleze, rusești, ucraineene, sârbești, bulgărești, turcești, 10.906 nume românești de plante pentru 2.095 specii. Prin publicarea *Dicționarului explicativ al fitonimelor românești*, Constantin Drăgulescu a ridicat numărul numelor românești de plante cunoscute la 21.839 fitonime cunoscute până în prezent, fitonime care aparțin unui număr de 3.227 specii de plante indigene și exotice, spontane (sălbatic) și cultivate. La acestea se adaugă 3.070 nume de soiuri și 612 termeni care desemnează de părți (organe) de plante. Astfel fitonimia românească, cunoscută în momentul de față, însumează 25.521 de termeni.

Între fitonimele românești am identificat un număr de 69 care sunt create cu ajutorul termenului „drac” cf. gr. drákon „drac”, lat. draco „dragon, balaur, șarpe”. Ele sunt enumerate

¹ Constantin Drăgulescu, *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2010 (în reeditare cu adăugiri și revizuirii).

² Al. Borza, *Dicționar etnobotanic*, București, Editura Academiei R.S.R., 1968.

mai jos, alfabetic, precizând la fiecare denumirea științifică și pot fi grupate, din punct de vedere lingvistic, în cel puțin cinci categorii.

Doar șapte denumiri sunt concentrate într-un termen unic: *dracă*, *dracena*, *dracilă*, *dracon*, *drăcoiacă*, *drăcușor*, *îndrăcită*.

Celelalte se compun din doi sau mai mulți termeni. Dintre acestea, unul singur prezintă configurația substantiv în nominativ + altul în acuzativ (un atribut substantival prepozițional): *mușcat de drac* (cu sensul de mușcătură, așa cum se și numește planta în alte zone: *mușcatul dracului*).

Cele mai multe (59) s-au format prin compunerea a două substantive, primul la nominativ, al doilea cu valoare de atribut genitival: *ardeiul dracului*, *barba dracului*, *buretele dracului*, *buruiiana dracului*, *busuiocul dracului*, *capul dracului*, *cașul dracului*, *căcatul dracului*, *călcâiul dracului*, *căruța dracului*, *cânepa dracului*, *chica dracului*, *cimpoiul dracului*, *coada dracului*, *coasta dracului*, *copilul dracului*, *cornul dracului*, *dintele dracului*, *fasolea dracului*, *floarea dracului*, *ghiara (sic!) dracului*, *hățul dracului*, *hribul dracului*, *iarba dracului*, *pielea dracului*, *mărul dracului*, *mătasea dracului*, *mușcata dracului*, *mușcatul dracului*, *napul dracului*, *ochiul dracului*, *opinca dracului*, *orzul dracului*, *ochiul dracului*, *pana dracului*, *părul dracului*, *pita (pcita) dracului*, *pipa dracului*, *pitacul dracului*, *pomul dracului*, *pula dracului*, *pușca dracului*, *puța dracului*, *rușinea dracului*, *sacaua dracului*, *salata dracului*, *salba dracului*, *sângele dracului*, *scaiul dracului*, *scara dracului*, *scârna dracului*, *scuipatul dracului*, *spasul dracului*, *spata dracului*, *spinele (spinul) dracului*, *spița dracului*, *tămâia dracului*, *tortul dracului*, *tutunul dracului*.

Nu am identificat nici un fitonim în alcătuirea căruia să fie asociate un substantiv în nominativ și un adjectiv cu funcție de atribut, care să evidențieze calitatea: *drăcos*, *îndrăcit* ș.a.

Trei fitonime sunt realizate prin compunere dezvoltată, indicând habitatul plantelor: *mușcatul dracului de câmp*, *mușcatul dracului de pădure*, *scaiul dracului de munte*. Acești termeni nu au fost analizați separat, întrucât se numără printre speciile numite generic *mușcatul dracului și scaiul dracului*.

Unele fitonime compuse se dovedesc a fi (cvasi)pleonastice, precum *spinele dracului* cf. sl. drači „mărăcine” (*Eryngium campestre*).

Ardeiul dracului (*Polygonum hydropiper*): ardei < a arde, cu sensul a pișca (< lat. ardere), redând gustul iute al fructelor unor soiuri ale speciei *Capsicum annuum*, considerat al

dracului (drac cf. gr. drákon „drac”, lat. draco „dragon, balaur, șarpe”) din cauza gustului foarte iute.

Barba dracului (*Cuscuta epithimum*): planta arată ca o barbă (< lat. barba) încâlcită și pentru că parazitează alte plante i s-a spus „a dracului”; francezii îi spun barbe de moine „barba călugărului”;

Buretele dracului (*Boletus satanas*): posibil calc după numele științific;

Buruiana dracului (*Bromus secalinus*, *Echinops sphaerocephalus*, *Nicotiana tabacum*): specii considerate drăcești, prima fiindcă este o buruiană care invadează semănăturile, a doua fiindcă înțeapă (aici am putea avea influența sl. dračī „mărăcine”), iar a treia este tutunul, „născocit de drac” în opinia oamenilor din popor;

Busuiocul dracului (*Galinsoga parviflora*): numit astfel fiindcă este o buruiană foarte răspândită în culturi, dând de furcă oamenilor precum dracul. Germanii îi spun și ei Teufelskraut „buruiana dracului”;

Capul dracului (*Dracocephalum austriacum*, *Trifolium pratense*), **capul dragonului** (*Dracocephalum austriacum*, *Dracocephalum moldavicum*), conține substantivul cap, plantele având inflorescențe ori fructe mai mult sau mai puțin rotunde, capituliforme. Fitonimul capul dracului în cazul speciei *Dracocephalum austriacum* este un pseudocalc după numele genului (gr. drákon „balaur” și kephalé „cap”, aluzie la aspectul florii). Capul dragonului este un calc după nume străin, căci în multe limbi fitonimele au aceeași semnificație, dată de aspectul florilor ca un cap, ca o gură de balaur sau dragon. Inflorescențele de trifoi sunt numite și ele capul dracului și capul popii (< sl. popŭ) conform unei mistici și mitologii populare.

Cașul dracului (specie neidentificată a cărei rădăcină s-a folosit contra durerilor de măsele, C. Drăgulescu a determinat-o cu siguranță ca fiind *Ononis spinosa*), < caș, considerat ca derivând din lat. caseus „brânză” dar există și v.ind. k(a)șu „aliment, caș”. *Ononis spinosa* este cașul dracului fiindcă are spini puternici (cf. i.-e. *dara-k- „a agăța, a sfâșia”, din care v.ind. daraka „care rupe, care sfâșie, care deșiră” și rom. darac, bg., scr. darak, ngr. taráki, tc. tarak, darak „unealtă cu dinți pentru scărmanat și pieptănat lâna, cânepa, inul” dar și sl. dračī „mărăcine”).

Căcatul dracului (*Ferula asa-foetida*): subst. căcat „fecale” < lat. cacatus (dar a căca poate fi prelatin, existând, pe lângă lat. caco, cacare și gr. kakkaó, irl. caccaim, rus. kakatj, macedorom. cac, din rad. i.-e. *kakka „a (se) căca”). Plantele au miros neplăcut, evidențiat și în numele științific al primei specii (*foetida* „fetidă”). Posibil să existe legende care să explice

de ce tocmai fecalele dracului, dar după părerea noastră avem a face cu un calc după germ. Teufelsdreck „căcatul dracului”.

Călcâiul dracului (*Menyanthes trifoliata*): planta are rizomul ca un călcâi (< lat. calcaneum).

Căruța dracului (*Eryngium campestre*, *Salsola kali*): fitonimul denumește două specii care în faza de diseminare se desprind de sol și sunt rostogolite de vânt - în alte locuri se numesc (și) scaiul vântului, rostogol, tăvăluc (germanii spun unor specii de *Salsola Steppenläufer* „alergătorul stepei”). Căruța ar putea proveni din lat. *carrucia (carruca) cf. lat. carrus „car”, dar putem raporta termenul și la un radical din aceeași temă cu v.ind. kar „a merge, a mișca, a conduce”. Substantivul drac este aici o etimologie populară fie după sl. drač „mărăcine”, fie după un termen prelatin apropiat v.ind. daraka „care rupe, care sfâșie, care deșiră” (cf. și rom. darac „scărmănătoare”). Plantele acestea, ca și Dracila (*Berberis vulgaris*, *Lycium barbarum*, *Xanthium spinosum*) și Draca (*Paliurus spina-christi*, *Xanthium spinosum*) agață, sau sfâșie. Am putea presupune, fiind vorba de plante spinoase, că, de fapt, căruța a fost inițial car(u)sa, fitonimul putând fi celtic, ca toponimul celtic Carsium, din rad. i.-e.*(s)ker-, ca și rom. cârșie „colț de piatră, stâncă” ori din rad. *kel-a- „a lovi, a tăia, a spinteca, a rupe”. Potrivit pentru cele două specii de mai sus este și rad. i.-e. *(s)ker- „a sălta, a se învârti” din care avem în rom. cărășel, numele unui dans popular cu mișcări vioaie, poate și călușer (dans care inițial a putut purta numele cărușer). *Salsola kali* se mai numește și săricică, sărigea de la terenurile sărăturoase pe care crește, dar poate și sub influența verbului a sări. *Eryngium campestre* are și numele sperioasă, fugaci, schin care fuge și salata dracului, ultimul fitonim având sens peiorativ ori cuvântul salată derivă din verbul a sălta. E posibil ca și denumirea dacică a acestei plante, sikupnux (sikupnex) să aibă aceeași semnificație, căci i.-e. *k'ik „a sălta, a sări”³.

Cânepa dracului (*Cuscuta spp*, *Lycium barbarum*): se consideră că vine dintr-un presupus lat. *canapa, *canepa (din care și it. canapa), dar mai plauzibil este să comparăm fitonimul românesc cu v.ind. kanapa „cânepă”, însemnând, probabil, ca și v.ind. çana (planta textilă *Crotalaria juncea*) > ind. kenna, janapa, ganja și shana. Arabii au coresp. kannab, qinnab (asemănător sumer. kunibu) din care gr. cánnabis (la Herodot) și numele științific *Cannabis*. A. Walde (și alții) consideră numele plantei de origine scitică. Plantele poartă

³ Constantin Drăgulescu, Radu Drăgulescu, Contribuții la cunoașterea limbii geto-dacilor. Denumirile dacice de plante, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2000.

această denumire a se asemăna cu aceasta, pentru că au aspect de fire sau fiindcă în spini rămân peri din blana animalelor.

Chica dracului (specie neidentificată, în opinia lui C. Drăgulescu posibil să fie *Cuscuta spp.*), < chică „părul capului, plete” (< sl. kyka, scr. kika).

Cimpoiul dracului (*Lasiosphaera gigantea*) < rom. cimpoi „instrument muzical de suflat” (> magh. csimpolya). Avem a face cu o ciupercă umflată ca un cimpoi, motiv pentru care mai este numită și burduș (< rom. burduf). Termenul cimpoi poate fi comparat din punct de vedere fonematic, dar și semantic, cu rom. țimbal(e), țambal (< lat. cymbalum). Putem presupune evoluția dintr-un lat. *centipollium (< lat. centipellium) „stomac al rumegătoarelor”. Considerăm însă că, mai curând, termenul cimpoi provine dintr-o temă comună cu ciump „ciot, ciut”, ciumpăn „trunchi retezat, buștean”, ci(u)mpav „ciuntit, retezat” (it./ven. ciompo „ciung”, ciampa „șchiop”), cu referire la tuburile („cioturile”) instrumentului. Legătura o sugerează celălalt nume al cimpoiului, gaidă și faptul că pentru termenul craci avem sinonimele gaide sau gaibe. Altfel spus cimpoiul ar fi putut fi numit astfel după tuburile („cracii”) conectați la burduf (un fluier sau carafă, hangul mare și hangul mic). Explicația ar fi valabilă și pentru instrumentul chilian și perunez sampoña, asemănător naiului. Cimpoi și sampoña sunt în legătură cu gr. symphone, lat. symphonia, it. zampogna. În credința populară un astfel de „cimpoi”, apărut peste noapte în iarbă, nu putea fi decât al dracului.

Coadă dracului (*Potentilla anserina*, *Potentilla reptans*): plantele sunt numite astfel din cauza stolonilor cu care se întind/răspândesc „ca dracu” ori sunt ca niște sfori ale dracului; în cazul speciei *Potentilla anserina* poate fi vorba și de o etimologie populară după numele coada racului.

Coasta dracului, coasta vrăjmașului (*Asparagus officinalis*) < coastă (< lat. costa), drac, vrăjmaș (< vrajbă < sl. vražda), aici tot cu sensul drac, diavol. Fitonimul redă fie morfologia și culoarea lăstarilor tineri cărnoși și alburii, fie a rizomului orizontal prevăzut cu multe rădăcini cilindrice mai mult sau mai puțin paralele comparate cu coastele prinse de șira spinării (a se vedea și spata dracului).

Copilul dracului (*Phallus impudicus*) < autohtonul copil⁴: miconim dat unei ciuperci caracterizate prin multe nume depreciative și pornografice datorită aspectului ei de penis și a mirosului neplăcut.

⁴ I. I. Russu, Etnogeneza românilor, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.

Cornul dracului (*Aruncus vulgaris*): din corn „excreșcență frontală (cu vârful ascuțit) a unor animale” (cf. lat. cornus, după M. Vinereanu subst. corn este prelatin, din rad. i.-e. *kṛn- „corn”). Fitonimul, cu multă imaginație, ar putea reda morfologia inflorescenței sau provine dintr-o confuzie cu altă plantă, probabil *Lycopodium clavatum*, care se numește ca și *Aruncus vulgaris*, cornățel și coada alor de vânt.

Dintele dracului (*Bidens spp.*, *Polygonum hydropiper*), < dinte (< lat. dens,- ntis, v.ind. danta). *Bidens spp.* au bulbili, fructe sau semințe dentiforme ori cu dințișori. *Polygonum hydropiper* are frunzele asemenea unor canini de câine. Bulgarii și sârbii și croații au pentru *Tribulus terrestris* și *Bidens tripartitus* numele babini zăbi „dinții babei”). *Polygonum hydropiper* se numește dintele dracului mai degrabă pentru că pișcă sau „mușcă ca dracu”.

Dracă (*Paliurus spina-christi*, *Xanthium spinosum*) (a se vedea dracilă)

Dracena, dracenă (1) (*Dracaena spp.*): din numele științific *Dracaena* (femininul lat. draco „balaur, șarpe” < gr. drákon) din care germ. Drachenbaum, Schlangenlilie, fr. dragonnier, engl. dragon tree ș.a.

Dracenă (2) (*Berberis vulgaris*): în loc de dracilă.

Dracilă (*Berberis vulgaris*, *Lycium barbarum*, *Onopordon acanthium*, *Xanthium spinosum*), **dracilă japoneză** (*Berberis thunbergii*), **dracină, dragină** (*Berberis vulgaris*), **dracă** (*Paliurus spina-christi*, *Xanthium spinosum*), **drăcoaică** (?*Paliurus spina-christi*): plantele fiind toate spinoase, fitonimele înglobează tema i.-e. *dara-k- „a agăța, a sfâșia”, din care v.ind. daraka „care rupe, care sfâșie, care deșiră” și rom. darac „unealtă cu dinți pentru scărmanat și pieptănat lâna, cânepa, inul” (cf. și bg., scr. darak, ngr. taráki, tc. tarak, darak), dreglă „ragilă, razilă, perie pentru lână” și sl. drači (inclusiv bg. draka) „mărăcine”, din care se consideră că vin fitonimele românești (a se vedea și căruța dracului). Puetm reconsitui și un i.-e. *dhregh- „plantă spinoasă”, la care, pe lângă fitonimele românești și slave, aparține și v.ind. drākša „ghimpe”, v.irl. draigen (*Prunus spinosa*), gallo-rom. dragenos „spin”. După M. Vinereanu fitonimul dracilă este de origine traco-dacă. Fitonimul drăcoaică pentru *Paliurus spina-christi* este semnalat din Hudești (jud. Botoșani), unde, în opinia lui C. Drăgulescu, arbustul nu poate exista, fiind un element termofil. Posibil ca informatoarea de la care am cules denumirea, să o cunoască, poate și planta, de la cineva din sudul țării. Subliniem că și bulgarii spun arbustului *Paliurus spina-christi* draka.

Dracon (*Artemisia dracunculus*): și germanii îi spun Dragon, francezii dragon, italienii *Dragone*, adaptări după numele științific, respectiv lat. dracunculus (diminutiv al lat. draco „balaur, șarpe”). Planta n-are nimic comun cu șarpele, numele dracunculus dându-i-se

prin adaptarea arab tharchûn (la Clusius tragum vulgare, la Mattioli dragoncellus, la Tabernaemontanus Drakonkraut). În engleză specia se numește tarragon (rom. tarhon).

Drăcoaică (*Geranium palustre*, ?*Paliurus spina-christi*) (a se vedea dracilă),

Drăcușor (*Anthurus archeri*) (a se vedea hribul dracului)

Fasola/Fasolea dracului (*Aristolochia clematidis*, *Crotalaria retusa*): din ngr. fasóli și lat. phaseolus (din care și sl. fasol'), ambele din gr. pháselos "luntre" (aluzie la forma fructului), cu originea în rad. i.-e. *bhak'ā a dat, pe de o parte v.gr. phacós „linte” pe de alta v.gr. phasiolos „fasole”, ultimul fitonim provenit dintr-o limbă satem, poate tracă). Și macedoromânii și meglenoromânii spun speciilor de *Phaseolus* făsule, făsul'iu, albanezii fasule, bulgarii fasuli, sârbii și sârbo-croații fasul', rușii fasol', grecii fasoli, fasuli, turcii fasulia etc. Plantele care nu au păstăi tipice ori au păstăi necomestibile (chiar toxice) au fost considerate ale dracului. *Crotalaria retusa* este numită de englezi devil bean, probabil, fiindcă are păstăile negre.

Floarea dracului (?*Knautia spp.*) (a se vedea mușcatul dracului): din lat. floris, florem.

Ghiara dracului (*Harpagophytum procumbens*, *Phyteuma tetramerum* și *spp.*) < autohtonul gheară⁵. Poporul a asemuit florile, frunzele sau fructele plantelor cu ghearele dracului. *Harpagophytum procumbens* se numește și în germană Teufelskralle și în engl. devil's claw (numele românesc fiind un calc după acestea). Germanii spun și speciilor de *Phyteuma* Teufelskralle, iar maghiarii varju köröm „gheara ciorii”.

Hățul dracului (*Clematis vitalba*): din hăț „frâu, curelele/funiile cu care se conduce calul” (cf. interj. haț și verbul a înhăța „a apuca, a prinde”); eventual metateză după germ. zuhalten „a ține direcția”, v.germ. ziohan, germ. ziehen „a trage” (germ. Zügel pentru hăț). Conform unei legende curpenul (căci despre el este vorba) a apărut dintr-un hăț dăruit unui țăran de către diavol, hăț pe care săteanul l-a aruncat la marginea unei păduri.

Hribul dracului (*Boletus satanas*?) < ucr. hryb, ceh., slov. hřib (*Boletus*), rus. grib(î) „burete”. Cu siguranță și aici (ca și în cazul fitonimelor ciupercă, ciuciuleți ș.a.) avem semnificația din sfera „ridicătură, cocoasă, moț”, cf. sl. chribŭ, gŭrbŭ „spinare”, bg. găr̀b, scr. grbica „cocoasă”, rom. găr̀bă „spinare”, găr̀bov „cocoșat” (tema *gerbh-, *grebh- a rad. i.-e. *ger- „a îndoii, a încovoia”). Miconimul hrib, ca și lat. boletus, s-a extins și la alte specii de ciuperci, ajungând să însemne „burete”. Ciuperca este toxică.

⁵ I. I. Russu, Etnogeneza românilor, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.

Iarba dracului (*Agropyron repens*, *Chelidonium majus*, *Cuscuta* spp., *Datura stramonium*, *Nicotiana tabacum*): iarbă din lat. herba. plantele sunt considerate ale dracului fiindcă sunt toxice (*Chelidonium majus*, *Datura stramonium*, *Nicotiana tabacum*) sau parazite (*Cuscuta*); despre *Nicotiana tabacum* (tutun) circulă mai multe legende care explică numele (ar fost oferită omului de către diavol).

Îndrăcită (*Eryngium campestre*): acest scai când se usucă se rostogolește (când bate vântul), „parcă ar avea pe dracu-n el”. Și aici avem, de fapt, o etimologie populară după sl. drači „mărăcine” (a se vedea dracilă).

Măr pielea dracului (*Malus* spp.) < lat. melus, lat. pellem: denumește un soi de mere cu coaja tare.

Mărul dracului (*Citrullus colocynthis*), se deosebește de **mărul diavolului** (*Datura stramonium*). Numele se referă, în cele mai multe cazuri, la fructele plantelor. Fructele de *Citrullus colocynthis* sunt ale dracului, deoarece sunt, fie foarte amare, fie toxice.

Mătasea dracului (*Cuscuta epithymum*, *Cuscuta trifolii* < mătase (<lat. metaxa < gr. métaxa), plantele (unele dintre ele alge) având talul sau tulpina subțire (și lucios/lucioasă) ca firul de mătase. Germanii au și ei pentru *Cuscuta* fitonimele Seide, Siden, Hexesid ș.a. Din cauză că specia *Cuscuta trifolii* parazitează trifoiul, mâncat de iepuri, a fost botezată și mătasea iepurelui. Și *Cuscuta epithymum* parazitează trifoiul și a fost numită ca atare. Specii de *Cuscuta* au fost numite mătasea dracului fiindcă fac rău culturilor (mai ales de trifoi, lucernă), „strică ca dracu”.

Mușcat de drac (*Scabiosa lucida*) (a se vedea mușcatul dracului).

Mușcata dracului (*Knautia arvensis*, *Scabiosa atropurpurea*, *Scabiosa ochroleuca*) (a se vedea mușcatul dracului).

Mușcatul dracului (*Knautia* spp., *Scabiosa* spp., *Succisa pratensis*), **mușcatul dracului de câmp** (*Knautia arvensis*), **mușcatul dracului de pădure** (numit și *Păduroiacă*) (*Knautia dipsacifolia*) < autohtonul a mușca⁶, cu referire la rizomul scurt de *Succisa* care pare retezat (*Succisa* vine din lat. succidere „a tăia, a reteza”) sau ros/mușcat, în imaginația populară, de drac. Mai toate popoarele europene numesc plantele (și îndeosebi *Succisa pratensis*) mușcatul dracului fiindcă în lat. med. circula fitonimul morsus diabli, din care germ. Teufelsabbiss, fr. mors du diable, engl. devil's bit scabious, magh. ördög harapta fű, pol. drjakiew etc.

⁶ I.I. Russu, Etnogeneza românilor, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.

Napul dracului (*Bryonia alba*). Specia *Bryonia alba* este toxică și are în sol rădăcină tuberizată, napiformă.

Ochiul dracului (*Knautia arvensis*, *Knautia dumetorum*)

Opinca dracului (*Ononis arvensis*): florile sunt asemănătoare unor mici opinci (opincă < bg. opinka, opinăk, rus. opanka din sl. opinŭkŭ „încălțăminte”).

Orzul dracului (*Hordeum murinum*) cf. lat. hordeum, pers. arzan. Orzul dracului are sensul orz nefolositor omului.

Oul dracului (*Phallus impudicus*) < lat. ovum (a se vedea copilul dracului).

Pana dracului (*Matteuccia struthiopteris*): ferigă cu frunzele ca niște pene, crescute buchete, are două feluri de frunze, asimilatoare de culoare verde și sporifere de culoare negricioasă („ca dracul”).

Părul dracului (*Nardus stricta*): Planta este o pacoste în pajiști, se întinde rapid, are (mai ales spre sfârșitul verii) o culoare palidă, gălbuie. Se numește și pârleac (diavol).

Pcita dracului (*Luzula campestris*): a se vedea pita dracului.

Pipa dracului (*Lycoperdon spp.*): la maturitate ciuperca pune în libertate pulberi de spori cafenii asemănați cu fumul scos de o pipă (cf. magh., ceh., pol. , ital. pipa „lulea”) care, nefiind făcută de om, nu poate fi decât a dracului (a se vedea și pușca dracului). Maghiarii au și ei pentru aceste ciuperci numele ördögpipa „pipa dracului”. Și *Aristolochia clematitis* se numește pipa dracului deoarece floarea are forma unei lulele.

Pita dracului (*Luzula campestris*): cuvântul pită „pâine; plăcintă” considerăm că este foarte vechi ca și v.ind. pita „pâine”, având o largă răspândire (macedorom. și meglenorom. pită, calabr. pitta, ngr. pita, tc. pite, alb. pitë, bg., scr., magh. pita ș.a.). Plantele au fructe și frunze, tulpini, receptacule comestibile, hrănitoare ca și pâinea. Aceste „pite” sunt mâncate mai ales de către copii, dar nu constituie un aliment de calitate. În consecință li s-a adăugat fitonimelor un substantiv cu valoare de atribut genitival care evidențiază acest fapt: babii, ciorii, cucului, dracului, furnicii, păsării, porcului etc.

Pitacul dracului (*Disciotis venosa*): cu înțelesul „banul dracului”, ciuperca având formă de disc sau de pitac „monedă veche de 5 bani”.

Pomul dracului (*Crataegus monogyna*), se numește așa fiindcă are spini și, un prelatin termen din tema i.-e. *dara-k- „a agăța, a sfâșia”, ori sl. drači „mărăcine”, a devenit, prin etimologie populară, drac (a se vedea și dracilă).

Pula dracului (*Asarum europaeum*) < pulă „penis” (cf. lat. pulla, lat. pullus „pui”; de comparat cu fitonimele rom. pasăre, cocoșel; și în dialectul madrilen există subst. pola cu

semnificația „penis” și „pui de găină”; M. Vinereanu compară termenul românesc cu frig. ballion, gr. phallos „penis”). Florile speciei *Asarum europaeum* amintesc omului din popor de penisul dracului (în special datorită culorii).

Pușca dracului (*Bovista nigrescens*, *Dianthus carthusianorum*, *Lasiosphaera gigantea*, *Mycenastrum corium*, *Phyteuma tetramerum*): subst. pușcă „armă de foc” (cf. rus., bg. puška, pol. puszka, alb. puškë, magh. puska) are originea, susținem noi, în rad. i.-e. *peuk' - „a înțepa” (istrorom. pusia, pușe „pușcă”), iar fitonimele redau, unele, tocmai sensul radicalului indo-european (din care tema sl. pušik- și rom. pișc-), iar altele termenul derivat „pușcă”. Poate și subst. pușche(a) „veziculă dureroasă/înțepătoare pe limbă” derivă din rad. i.-e. *peuk' - „a înțepa” și nu din lat. pustula. Frunzele speciilor de *Dianthus* înțepă, de unde și numele neghină, neghinele, iar *Phyteuma* are flori ca niște gheare (a se vedea ghiara dracului). De altfel, termenul drac din unele fitonime are, cum spuneam, înțelesul „spin” (ca sl. dračí). Ciupercile *Bovista nigrescens*, *Lasiosphaera gigantea*, *Mycenastrum corium* (numite, primele două, și de sârbo-croații puș, pușa) „pușcă” la maturitate eliberând pulberea de spori, o ciudățenie care i-a determinat pe săteni să le considere ale dracului. Speciile de *Dianthus* și *Lychnis viscaria* au fructe capsule mici care, și ele, crapă la maturitate dar nu atât de spectaculos încât să fi sugerat numele de mai sus. Credem că termenul pușcă din denumirile speciilor de *Dianthus* a putut să apară din analogia dintre dacorom. caranfilă, macedorom. carafilă „garoafă” și macedorom. carofilă „pușcă”. Sau, în cazul acestor specii, avem a face cu o etimologie populară după un termen cu semantica gr. pyxis, germ. Buchse, Büchse „cutie”, rom. pixă „cutie, pușculiță”, și lat. capsella „cutiuță” (cu referire la morfologia fructului). Tot aici se încadrează și fitonimul **pușcăne** (*Prunus insititia*), pom spinos/înțepător cu corespondentele corcoduș, scolduș, goldan. Sârbii și croații au pentru speciile de *Geranium*, cu fructe ca niște ciocuri înțepătoare, fitonimul puskava.

Puța dracului (*Capsicum annuum* var. *longum*): subst. puță „organ genital” (de comparat cu lat. praeputium „prepuț”, poate dintr-un lat. *putium „mic” ori din vb. a puți, cf. lat. putire ori termen prelatin dat fiind v.ind. puccha „penis, coadă”, puți „împuțit, putoare” din rad. i.-e. *putós „vulvă”). Albanezii au și ei termenul poc „vulvă”, maghiarii pics, polonezii și cehii pica „vulvă”, iar sârbo-croații puca „puță”. Majoritatea speciilor au organe (corpuri de fructificație, spice sporifere, inflorescențe, fructe) care seamănă cu un penis, câteva au aspectul sau culoarea vulvei ori au miros neplăcut.

Rușinea dracului (*Capsicum annuum* var. *longum*), din adj. roș, roșu (cf. lat. *russus*, *roseus* „roșu” sau **rosinus* „trandafiriu”) din care, de altfel, derivă și subst. rușine (din vb. a roși). (a se vedea puța dracului).

Sacaua dracului (*Artemisia dracunculus*): ar putea însemna „verdeața dracului” rad. i.-e. **k'ēko-* „verdeață, nutreț, plantă verde comestibilă”, în care drac este o etimologie populară după lat. *dracunculus* (a se vedea *dracon*).

Salata dracului (*Eryngium campestre*) drac sub influența sl. drači „mărăcine”, specia fiind spinoasă; numai dracul ar putea mânca această plantă ca salată.

Salba dracului (*Rhamnus frangula* actualmente *Frangula alnus*). Numele ar fi fost mai potrivit speciei *Rhamnus cathartica* fiindcă are spini (cf. sl. drači „mărăcine”).

Sângele dracului (*Dracena draco*), < sânge (cf. lat. **sanguem* < lat. *sanguis*). Rășina (medicinală) roșietică de *Dracena draco* este numită și sânge de nouă frați prin calchierea numelui turcesc *iki kardaş ganî*. A fost asemuită și cu sângele închegat al dracului ori al zmeului (cf. sl. *zmiî* „balaur”). De fapt numele rom. sângele dracului este traducerea lat. *livr. sanguis draconis*, germ. *Drachenblut*, fr. *sang de dragon*, engl. *dragon's blood*.

Scaiul dracului (*Carlina acaulis*, *Centaurea calcitrapa*, *Eryngium campestre*, *Eryngium maritimum*), **scaiul dracului de munte** (*Carlina acaulis*): fitonime pleonastice dacă ținem seama de faptul că sl. drači „mărăcine”. Scaiete poate fi o variantă a fitonimului scai din rad. i.-e. **skel-* „a tăia” ori un termen din rad. i.-e. *(s)*khai-t-* „a înțepa, a împunge”; dacii aveau pentru un scai (*Dipsacus laciniatus*) numele skithe și skiare; amintim aici și ornitonimele scatiu, scatiăș, sca(i)ete (*Carduelis spinus*), scă(i)ecior, scăițar, scăier, scăișor, pasărea scaiului (*Carduelis carduelis*), care desemnează păsări ce se hrănesc cu fructele scaieților.

Scara dracului (*Cirsium furiens*): pentru o plantă cu țepi atât de puternici presupunem că fitonimul are înțelesul de „scaiul dracului” ori „scai-mărăcine” (cf. sl. drači „mărăcine”), termenul scară fiind o etimologie populară din scai ori dintr-un cuvânt provenit din rad. i.-e. **sker-* „a tăia”, din care, probabil și istrorom. *scare*, scoare „foarfece”. Cu multă imaginație, totuși, am putea compara planta ori frunzele ei penat-lobate cu o scară.

Scârna dracului (rășina plantei *Ferula asa-foetida*): scârna „căcat” (din sl. *skvrŕna* „poluare”) (a se vedea căcatul dracului).

Scuipatul dracului (*Russula emetica*) < a scuipa (cf. lat. **scupire* < lat. *conspuere* din rad. i.-e. *(s)*piēu-* „a scuipa”; M. Vinereanu consideră verbul a scuipa prelatin), aluzie la spuma care apare uneori pe *Cardamine pratensis*, produsă de larvele insectei *Aphrophora*

spumaria. Germanii au pentru plantă nume cu aceeași semnificație. Ciuperca *Russula emetica* este o ciupercă toxică, cu gust pișcător, apărută, în credința populară pe locul în care a scuipat dracul.

Spasul dracului (*Dryopteris filix-mas*, *Dryopteris spinulosa*, *Phyllitis scolopendrium*, *Polypodium vulgare*): din spas „parte a țesăturii nerulată încă pe sul” (< lat. spatium), cu înțelesul „țesătura dracului” ori din spată (a se vedea spata dracului). Nu excludem nici posibilitatea să avem a face cu o etimologie populară după tema *supas-, cf. rad. i.-e. *suep-, „a azvârli, a arunca”, aici cu înțelesurile de „a se șupi, a se năpusti, a năvăli” dat fiind corespondentul năvalnic.

Spata dracului (*Dryopteris filix-mas*, *Dryopteris spinulosa*, *Matteuccia struthipteris*, *Phyllitis scolopendrium*, *Polystichum lobatum*, *Pteridium aquilinum*): ferigi cu frunze asemănătoare spatei (cf. lat. spatha, gr. spáthe; după M. Vinereanu traco-dac) războiului de țesut. Desigur, cu astfel de spate nu poate țese decât dracul.

Spinele dracului, spinul dracului (*Eryngium campestre*) < lat. spinus. Are aculei înțepători.

Spința dracului (*Eryngium campestre*) a se vedea spinele dracului.

Tămâia dracului (*Nicotiana tabacum*) este numită în glumă așa (căci, în popor se spune că dracul „tămâiază” cu tutun).

Tortul dracului (*Cuscuta spp.*) < tort „fir tors” (< lat. tortus < lat. torquere „a întoarce”; există și v.ind. tark „a întoarce”, tarku, tarkuta „fus”; M. Vinereanu consideră verbul a toarce de origine traco-illirică) specii parazite ale diferitor plante (cimbrișor, in, mazărice, plop, salcie, trifoi, urzică ș.a.) ale căror tulpini sunt ca niște fire. Un astfel de „tort” ciudat era considerat ca fiind al dracului. Germanii îl numesc și ei Teufelszwirn.

Tutunul dracului (*Lobelia tupa*) < tc. tütün. *Lobelia tupa* poartă numele german Teufels-Tabak și englez devil's tobacco, cel românesc fiind un calc.

Dumitru Bejan⁷ arăta că în fitonimia românească, din domeniul ființelos supra- (sau sub) naturale, ireale, termenul *drac* este constituentul lexical cel mai frecvent în formarea denumirilor populare românești de plante. Din păcate, autorul nu prezintă nicio dovadă în acest sens. De asemenea, face precizarea, cum că uneori e mai greu de explicat care este semnificația cuvântului *drac*. Din analiza noastră reiese, că plantele se numesc astfel, în

⁷ Dumitru Bejan, Nume românești de plante, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991, p. 97.

primul rând, datorită aspectului lor, cu rare excepții, neplăcut sau pentru că au un miros neplăcut. Urmează, ca număr, denumirile provenite din calcuri sau etimologii populare, apoi speciile necomestibile. Ultimele două locuri sunt ocupate de fitonimele plantelor parazitare și cele ale căror explicații sunt de natură mitologică, religioasă etc.

Astfel obținem următorul tablou⁸:

Plante necomestibile	Plante parazitare, dăunătoare semănăturilor	Plante denumite astfel după aspect, plante cu miros neplăcut sau spini	Calc lingvistic sau etimologie populară	Explicație mitologică, religioasă sau de altă natură
<i>Ardeiul dracului</i>	<i>Barba dracului</i>	<i>Buruiana dracului</i>	<i>Buretele dracului</i>	<i>Buruiana dracului</i>
<i>Fasolea dracului</i>	<i>Buruiana dracului</i>	<i>Capul dracului</i>	<i>Capul dracului</i>	<i>Hățul dracului</i>
<i>Floarea dracului</i>	<i>Busuiocul dracului</i>	<i>Cașul dracului</i>	<i>Căcatul dracului</i>	<i>Iarba dracului</i>
<i>Hribul dracului</i>	<i>Coada dracului</i>	<i>Căcatul dracului</i>	<i>Coada dracului</i>	<i>Pielea dracului,</i>
<i>Iarba dracului</i>	<i>Părul dracului</i>	<i>Călcâiul dracului</i>	<i>Dracena</i>	<i>Tămâia dracului</i>
<i>Mărul dracului</i>	<i>Tortul dracului</i>	<i>Cimpoiul dracului</i>	<i>Dracon</i>	
<i>Mătasea dracului</i>		<i>Căruța dracului</i>	<i>Drăcoiacă</i>	
<i>Napul dracului</i>		<i>Cânepa dracului</i>	<i>Ghiara dracului</i>	
<i>Orzul dracului</i>		<i>Chica dracului</i>	<i>Îndrăcită</i>	
<i>Scuipatul dracului</i>		<i>Coasta dracului</i>	<i>Sacaua dracului</i>	
		<i>Copilul dracului</i>	<i>Sângele dracului</i>	
		<i>Cornul dracului</i>	<i>Spasul dracului</i>	
		<i>Dintele dracului</i>	<i>Tutunul dracului</i>	
		<i>Dracilă</i>		
		<i>Drăcușor</i>		
		<i>Hățul dracului</i>		
		<i>Hribul dracului</i>		
		<i>Îndrăcită</i>		

⁸ În cazurile în care unele fitonime pot avea mai multe explicații, le-am notat de mai multe ori în coloanele corespunzătoare.

		<i>Mușcat de drac</i>		
		<i>Mușcata dracului</i>		
		<i>Mușcatul dracului</i>		
		<i>Opinca dracului</i>		
		<i>Ochiul dracului</i>		
		<i>Oul dracului</i>		
		<i>Pana dracului</i>		
		<i>Pcita (pita) dracului</i>		
		<i>Pîpa dracului</i>		
		<i>Pitacul dracului</i>		
		<i>Pomul dracului</i>		
		<i>Pula dracului</i>		
		<i>Pușca dracului</i>		
		<i>Puța dracului</i>		
		<i>Rușinea dracului</i>		
		<i>Salata dracului</i>		
		<i>Salba dracului</i>		
		<i>Scaiul dracului</i>		
		<i>Scara dracului</i>		
		<i>Scârna dracului</i>		
		<i>Scuipatul dracului</i>		
		<i>Spasul dracului</i>		
		<i>Spata dracului</i>		
		<i>Spinele (spinul) dracului</i>		
		<i>Spința dracului</i>		
		<i>Tortul dracului</i>		

Cu siguranță, în denumirile populare românești de plante, etimonul latin al termenului drac nu este reprezentat în sensul său propriu. Oamenii din popor au trecut lexemul prin filtrul religios (nu neapărat creștin) sau mitologic. Informatorii noștri nu îl asociază pe diavol cu șarpele, nici măcar cu referire la episodul păcatului original, constituentul lexical al

fitonimelor analizate exprimând cu precădere atribute neplăcute, necurate, nefirești sau dăunătoare omului.

BIBLIOGRAFIE:

Barițiu, Gh., *Vocabulariu de numele plantelor transilvane, românesc, latinesc (după sistema lui Linné), nemțesc și unguresc*, in *Calendariu pentru poporul român pe anul 1858*, 23-25 și pe anul 1858, 15-32, Brașov.

Bejan, Dumitru, *Nume românești de plante*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991.

Berinde. A., S. Lugojan, *Contribuții la cunoașterea limbii dacilor*, Timișoara, Editura Facla, 1984.

Borza, Al., *Dicționar etnobotanic*, București, Editura Academiei R.S.R., 1968.

Brâncuș, Gr., *Vocabularul autohton al limbii române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

Chivu, Gheorghe, *Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicționar al limbii române*, studiu introductiv, ediție, indici și glosar de Gh. Chivu, Editura Academiei, București, 2008.

Chivu, Gheorghe, *Nume de plante în Dictionarium valachico-latinum, în Limba română. Controverse, delimitări, noi ipoteze, Actele celui de al 9-lea Colocviu al Catedrei de limba română*, I, Editura Universității din București, 2010, p. 333-340.

Drăgulescu, Constantin, *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2010.

Drăgulescu, Constantin, Radu Drăgulescu, *Contribuții la cunoașterea limbii geto-dacilor. Denumirile dacice de plante*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2000.

Florea Marian, Simion, *Botanica poporană română*, vol. I-III, Suceava, Editura Mușatinii, 2008 – 2010.

Hasdeu, B.P., *Etymologicum Magnum Romaniae*, București, 1894.

Russu, I.I., *Etnogeneza românilor*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.

Vinereanu, M., *Dicționarul etimologic al limbii române pe baza cercetărilor de indo-europenistică*, București, Editura Alcor Edimpex, ed. a 2-a, 2009.